УДК 343.3

Володимир Антипов,
кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального права та кримінології
Національного університету ДПС України

КВАЛІФІКАЦІЯ ПОРУШЕНЬ ПОРЯДКУ В'ЇЗДУ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНУ ТЕРИТОРІЮ УКРАЇНИ ТА ВИЇЗДУ З НЕЇ

Стаття присвячена висвітленню змісту ознак нового складу злочину, що передбачений ст. 332[1] Кримінального кодексу України. Проаналізовані об'єктивні та суб'єктивні ознаки складу цього злочину, а також судова практика. Виявлені колізії окремих норм законодавства та проблеми у правозастосовній практиці, вироблені відповідні рекомендації.

Ключові слова: *тимчасово окупована територія, кваліфікація злочину, правові колізії, порушення порядку в'їзду, порушення порядку виїзду, шкода інтересам держави.*

Законом України від 15 квітня 2014 р. «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» Кримінальний кодекс України (далі — КК) доповнений ст. 332[1] «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї», що потребує теоретичного осмислення зазначеної законодавчої новели і вироблення наукових рекомендації щодо кваліфікації відповідних суспільно небезпечних діянь.

Загальні принципи та правила кваліфікації злочинів доволі змістовно розроблені вітчизняними вченими, серед яких, зокрема, М. Й. Коржанський [1], В. В. Кузнецов і А. В. Савченко [2], В. О. Навроцький [3], Є. В. Фесенко [4], М. І. Хавронюк [5] та ін. Натомість, за два роки, що минули після доповнення КК ст. 332[1], відсутні наукові публікації з аналізом нового складу злочину, а також узагальнення судової практики щодо кваліфікації відповідних діянь. Лише одне видання науково-практичного коментаря КК вийшло з друку в цей період, але і в ньому відсутній аналіз ознак цього складу злочину. Таким чином, слідчі та судді залишаються сам на сам з проблемами, з якими вони стикаються при розслідуванні кримінальних проваджень даної категорії.

Кваліфікувати діяння — означає встановити повну відповідність обставин вчиненого ознакам відповідного складу злочину. Тому обов'язковою умовою кваліфікації є дослідження юридичної конструкції складу злочину. Частина 1 ст. 332[1] КК містить ознаки основного, ч. 2 — кваліфікованого, ч. 3 — особливо кваліфікованого складів злочину.

Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини щодо забезпечення особливого правового режиму на тимчасово окупованій території України та відновлення в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України. Суверенітет України поширюється на всю її територію, територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною (ст. 2 Конституції України). Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 р., IV Женевською конвенцією 1949 р., а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 р., Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 р. та іншим міжнародно-правовим актам, є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

Кваліфікований склад злочину (ч. 2

ст. 332[1] КК) характеризується додатковим факультативним об'єктом — відносини у сфері службової діяльності.

Об'єктивна сторона цього складу злочину, як вона визначена у диспозиції ст. 332[1] КК, це активні дії в одній з двох форм: 1) в'їзд на тимчасово окуповану територію України в порушення встановленого порядку; 2) виїзд з тимчасово окупованої території України в порушення встановленого порядку.

Законодавча формула «порушення порядку» свідчить про те, що диспозиція ст. 332[1] КК є бланкетною, а передбачене нею діяння має змішану протиправність — кримінально-правову та передбачену іншими нормами права. Підставою кримінальної відповідальності в таких випадках є не лише відповідні положення кримінального закону, а й ті нормативно-правові акти, до яких відсилає бланкетна диспозиція [1, с. 64].

Тимчасово окупована територія України фізично і нормативно поділяється на дві різні частини. Межі однієї частини визначені Законом України від 15 квітня 2014 р. «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі — Закон від 15 квітня 2014 р.). Межі другої частини тимчасово окупованої території України визначені постановою Верховної Ради України від 17 березня 2015 р. № 254-VIII «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» та постановою Верховної Ради України від 17 березня 2015 р. № 252-VIII «Про визначення окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей, в яких запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування» (далі — Постанови № 252-VIII і № 254-VIII).

Пунктами 1—3 ст. 3 Закону від 15 квітня 2014 р. тимчасово окупованою територією визначається:

1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

3) повітряний простір над територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини.

Таким чином, межі тимчасово окупованої території вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до узбережжя континентального шельфу України співпадають з ділянкою державного кордону України, яка тимчасово не контролюється Україною. В іншій частині межі тимчасово окупованої території є лінією на місцевості між тимчасово окупованою і не окупованою територіями України і визначаються як адміністративний кордон вільної економічної зони «Крим», що збігається із суходільним адміністративним кордоном між Автономною Республікою Крим та Херсонською областю (див.: п. 1.2 ст. 1 та п. 12.6 ст. 12 Закону України від 12 серпня 2014 р. «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України»).

Використані в диспозиції ст. 332[1] КК терміни «в'їзд» і «виїзд» характеризують не спосіб вчинення дії, а її правовий зміст. Саме такий контекст вказані терміни мають також у ст. 12 Закону України від 4 листопада 1991 р. «Про державний кордон України». Тому в'їзд на тимчасово окуповану територію України та виїзд з неї являють собою дії щодо перетину винною особою меж тимчасово окупованої території будь-яким способом — як колісним транспортом (в'їзд і виїзд у буквальному розумінні цих слів), так і водним чи повітряним транспортом, а також пішки.

Такі дії можуть кваліфікуватися за ст. 332[1] КК лише у випадках, коли вони вчинюються з порушенням певного порядку, — є незаконними. Статтею 10 Закону від 15 квітня 2014 р. визначені основні підстави законного в'їзду на тимчасово окуповану територію і виїзду з неї. У свою чергу, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 4 червня 2015 р. № 367 Порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (далі — Порядок) регулює перетин адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» під

час в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї громадян України та іноземців.

Згідно з п. 2 Порядку контрольним пунктом в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї є спеціально виділена територія на автомобільному шляху, залізничній станції з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюються прикордонний, митний та інші види державного контролю і пропуск осіб, що в'їжджають на тимчасово окуповану територію України та виїжджають з неї, а також транспортних засобів, вантажів та іншого майна. Станом на 1 лютого 2016 р. в'їзд на тимчасово окуповану територію України (як вона визначена Законом від 15 квітня 2014 р.), та виїзд з неї дозволено лише через контрольні пункти для автомобільного сполучення «Каланчак», «Чаплинка», «Чонгар», та для залізничного сполучення — «Херсон», «Мелітополь», «Вадим», «Новоолексіївка».

Уповноважені службові особи підрозділу охорони державного кордону відповідно до п. 34 «Порядку» мають право на підставі бази даних Держприкордонслужби, інших передбачених законом баз даних, на виконання рішення судів, доручень уповноважених державних органів (правоохоронних, розвідувальних органів та Державної міграційної служби), а також за результатами оцінки ризиків відмовити громадянам України, іноземцям та особам без громадянства у в'їзді на тимчасово окуповану територію України та виїзді з неї.

Таким чином, об'єктивну сторону складу цього злочину стосовно порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України (як вона визначена Законом від 15 квітня 2014 р.) та виїзду з неї, утворюють такі дії:

— перетин громадянином України адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» через контрольні пункти в'їзду-виїзду без пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України;

— перетин іноземцем чи особою без громадянства адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» через контрольні пункти в'їзду-виїзду без паспортного документа та (або) без спеціального дозволу;

— перетин громадянином України, іноземцем, особою без громадянства (незалежно від наявності чи відсутності у них вказаних вище документів) адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» через контрольні пункти в'їзду-виїзду, коли їм відмовлено в перетинанні адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» службовою особою підрозділу охорони державного кордону;

— перетин громадянином України, іноземцем, особою без громадянства (незалежно від наявності чи відсутності у них вказаних вище документів) адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» не через контрольні пункти в'їзду-виїзду;

— перетин громадянином України, іноземцем, особою без громадянства державного кордону України, який проходить по зовнішній межі територіального моря України навколо Кримського півострова і тимчасово не контролюється Україною (в'їзд чи виїзд через аеропорт Сімферополя, паромну переправу в Керчі, морські порти у Севастополі, Ялті, Керчі, Євпаторії, а також через будь-яку іншу ділянку морського чи повітряного кордону вільної економічної зони «Крим»).

17 березня 2015 р. Верховна Рада України постановила «визнати тимчасово окупованими територіями окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей, в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їх військової техніки, а також бойовиків та найманців з території України та відновлення повного контролю України за державним кордоном України» (Постанова № 254-VIII).

В цей же день Верховна Рада України постановила, що «до окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей — в яких відповідно до Закону України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» тимчасово запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування — належать райони або їх частини,

міста, селища і села, що знаходяться на територіях, які розташовані між державним кордоном України з Російською Федерацією, урізом води Азовського моря та лінією, яка визначена додатком до цієї Постанови, що відповідає Мінському меморандуму від 19 вересня 2014 року» (Постанова № 252-VIII). У зазначеному додатку до цієї постанови містяться найменування населених пунктів, орієнтирів на місцевості, географічні координати, що утворюють лінію, яка відділяє окремі райони, міста, селища і села Донецької та Луганської областей, в яких тимчасово запроваджується особливий порядок місцевого самоврядування, від іншої території України.

Межі тимчасово окупованої території України (як вона визначена у Постановах № 252-VIII і № 254-VIII) це:

а) лінія між тимчасово окупованою територією та іншою територією України (лінія зіткнення у межах Донецької та Луганської областей);

б) берегова лінія Азовського моря на тимчасово окупованих територіях;

в) державний кордон України з Російською Федерацією між зазначеними лініями.

Нормативною підставою визнання законними чи незаконними в'їзду на тимчасово окуповану територію окремих районів Донецької та Луганської областей та виїзду з неї є Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей (далі — Тимчасовий порядок), затверджений наказом № 415ог від 12 червня 2015 р. першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей).

Пунктом 1.1 Тимчасового порядку встановлено, що він «визначає окремі питання здійснення контролю за переміщенням в районі проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей (далі — АТО), вздовж лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів), а також види блокпостів, контрольних пунктів в'їзду-виїзду, порядок їх функціонування, правила їх перетинання».

Згідно з пунктами 1.4 і 5.1 Тимчасового порядку підставами для безперешкодного перетину лінії зіткнення через блокпости, контрольні пункти в'їзду-виїзду громадянами України, іноземцями та особами без громадянства є наявність у них документа, що посвідчує особу (паспортного документа), та спеціального документа — «дозвіл фізичній особі». Дозвіл фізичній особі видається за рішенням відповідного підрозділу з питань режиму та економічної діяльності на територіях, прилеглих до смуги безпеки через лінію зіткнення про перетин фізичними особами лінії зіткнення в рамках діючих контрольних пунктів в'їзду-виїзду, на підставі якого дані про особу вносяться до електронного реєстру.

Таким чином, об'єктивну сторону складу цього злочину стосовно порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України (як вона визначена у Постановах № 252-VIII і № 254-VIII) та виїзду з неї, утворюють такі дії:

— перетин лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей через блокпости, контрольні пункти в'їзду-виїзду без документа, що посвідчує особу та (або) без дозволу фізичній особі;

— перетин лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей не через блокпости, контрольні пункти в'їзду-виїзду (незалежно від наявності чи відсутності документа, що посвідчує особу та (або) дозволу фізичній особі);

— перетин державного кордону України з Російською Федерацією на ділянці між лінією зіткнення та береговою лінією Азовського моря на тимчасово окупованих територіях;

— перетин берегової лінії Азовського моря на тимчасово окупованій території Донецької області.

Викладене вище свідчить, що зміст діяння як ознаки об'єктивної сторони порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї розрізняється залежно від того, межі якої саме тимчасово окупованої території України (півострів Крим чи деякі райони Донецької та Луганської областей) незаконно перетинає винна особа. Зазначена різниця обумовлена різними правовими режимами кожної з вказаних частин тимчасово окупованої території, а відтак — різним порядком в'їзду та виїзду. Наприклад, для перетину громадяни-

ном України адміністративного кордону вільної економічної зони «Крим» необхідно мати лише паспорт чи інший документ, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України. Натомість для перетину лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей громадянину України, окрім документа, що посвідчує особу, необхідно ще мати спеціальний документ — «дозвіл фізичній особі».

У той же час узагальнення нормативних актів, що регулюють правовий режим на тимчасово окупованій території України, дозволяє сформулювати викладені нижче правила кваліфікації, які є загальними для відповідних діянь незалежно від виду тимчасово окупованої території.

Використання у диспозиції ч. 1 ст. 332[1] КК сполучника «та» не означає, що для наявності складу цього злочину необхідно, щоб одна особа вчинила дві дії — «в'їзд та виїзд». За ст. 332[1] КК слід кваліфікувати дії особи, яка в порушення встановленого порядку в'їхала на тимчасово окуповану територію України, але яка або не виїжджала з неї, або виїхала без порушення встановленого порядку. Так само утворюють склад цього злочину дії особи, яка не в'їжджала на тимчасово окуповану територію (знаходилась там до окупації), але яка виїхала з неї в порушення встановленого порядку — наприклад, оминаючи контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Відсутні ознаки об'єктивної сторони цього злочину (в'їзду чи виїзду) у випадках незаконного переміщення на тимчасово окуповану територію товарів без супроводу їх фізичною особою або із супроводом їх особою, яка має усі необхідні документи для її в'їзду на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї.

Контрольні пункти, в яких здійснюється пропуск осіб, що в'їжджають на тимчасово окуповану територію України або виїжджають з неї, транспортних засобів, вантажів та іншого майна, не призначені для перетинання державного кордону (п. 4 Порядку та п. 3.1 Тимчасового порядку). Тому, якщо особа, яка в'їхала на тимчасово окуповану територію з дотриманням встановленого порядку, потім виїжджає з неї на територію іншої держави (наприклад, на територію Російської Федерації, Туреччини, Польщі тощо) — це є порушенням порядку виїзду з тимчасово окупованої території.

Порядком і Тимчасовим порядком не передбачена можливість в'їзду на тимчасово окуповану територію чи виїзду з окупованої території повітряним транспортом. Тому дії членів екіпажу іноземного чи українського повітряного судна, що здійснює політ з перетином повітряного кордону України з посадкою на тимчасово окупованій території чи з вилітом з тимчасово окупованої території, кваліфікуються за ст. 334 КК, а за наявності у них мети заподіяння шкоди інтересам держави — додатково за відповідною частиною ст. 332[1] КК. Пасажир такого повітряного судна відповідає за ст. 332[1] КК лише за наявності мети заподіяння шкоди інтересам держави.

Злочин вважається закінченим у момент незаконного перетину меж (кордонів) окупованих територій. Можливі стадії готування (наприклад, підшукування співучасників, вивчення місцевості тощо) та замаху (наприклад, у випадку затримання особи, яка намагається в'їхати до тимчасово окупованої території за допомогою підробленого спеціального дозволу). Питання звільнення від кримінальної відповідальності у випадках добровільної відмови при незакінченому злочині вирішується згідно зі ст. 17 КК.

Особливість об'єктивної сторони складу цього злочину обумовлює ту обставину, що дії фактично усіх осіб, які затримуються під час в'їзду на тимчасово окуповану територію, слід кваліфікувати як замах на вчинення цього злочину. Дійсно — поки особа знаходиться на території, яка контролюється Україною, вона не в'їхала на тимчасово окуповану територію, а відтак злочин є незакінченим. Якщо ж особа з порушенням встановленого порядку вже в'їхала а тимчасово окуповану територію (наприклад, поза контрольними пунктами та блокпостами або через контрольний пункт з підробленими документами), в більшості випадків сам факт вчинення цього діяння залишається невідомим для правоохоронних органів.

Частиною 2 ст. 332[1] КК передбачені такі ознаки кваліфікованого складу цього злочину: вчинення його повторно або за попередньою змовою групою осіб, або

службовою особою з використанням службового становища.

Повторність має місце у випадку вчинення двох і більше разів у будь-якій послідовності діянь, передбачених частинами 1, 2 чи 3 ст. 332[1] КК в межах строку давності притягнення до кримінальної відповідальності та якщо за раніше вчинене діяння особу не було звільнено від кримінальної відповідальності за підставами, встановленими законом, або якщо судимість за раніше вчинене таке діяння не було погашено чи знято (ст. 32 КК).

Зокрема, за ознакою повторності за ч. 2 ст. 332[1] КК необхідно кваліфікувати дії особи, яка порушила порядок виїзду з тимчасово окупованої території, на яку вона перед тим в'їхала, також з порушенням встановленого порядку. Натомість відсутня ознака повторності при вчиненні продовжуваного злочину (ч. 2 ст. 32 КК), який складається з двох або більше тотожних діянь, тобто коли в'їзд і виїзд об'єднані єдиним злочинним наміром. Так, Дружківський міський суд Донецької області за ч. 1 ст. 332[1] КК як єдиний продовжуваний злочин кваліфікував дії особи, яка 21 липня 2015 р., не маючи дозвільних документів на автомобілі з творами, призначеними для продажу у м. Макіївці Донецької області, перетнула лінію зіткнення поза контрольними пунктами в'їзду-виїзду. Продавши зазначені товари у той же день, ця особа перетнула лінію зіткнення у зворотному напрямку повз встановлені контрольні пункти в'їзду-виїзду [6].

Також повторним слід вважати діяння у випадках, коли особа спочатку незаконно в'їхала на тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим та м. Севастополя чи виїхала з неї, а потім незаконно в'їхала на тимчасово окуповану територію Донецької чи Луганської областей чи виїхала з неї. І навпаки — коли особа спочатку незаконно в'їхала на тимчасово окуповану територію Донецької чи Луганської областей чи виїхала з неї, а потім незаконно в'їхала на тимчасово окуповану територію Автономної Республіки Крим та м. Севастополя чи виїхала з неї.

Злочин визнається вчиненим за попередньою змовою групою осіб, якщо його спільно вчинили декілька осіб (дві або більше), які заздалегідь, тобто до початку злочину, домовилися про спільне його вчинення (ч. 2 ст. 28 КК). За цією ознакою діяння кваліфікується, коли кожен зі співучасників перетнув чи намагався перетнути межі тимчасово окупованої території, тобто усі члени групи були співвиконавцями злочину. Не можуть кваліфікуватися за ч. 2 ст. 332[1] КК узгоджені дії кількох осіб, спрямовані на в'їзд на тимчасово окуповану територію України чи на виїзд з неї лише одного з співучасників. У таких випадках особа, яка перетнула (намагалась перетнути) межі тимчасово окупованої території, є виконавцем, а інші відповідають як організатори, підбурювачі чи пособники, — за ч. 3, 4 чи 5 ст. 27 КК і ч. 1 (якщо відсутні інші кваліфікуючі ознаки) ст. 332[1] КК.

За ч. 3 ст. 332[1] КК (особливо кваліфікований склад) кваліфікуються дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, вчинені організованою групою, яка має ознаки, вказані у ч. 3 ст. 28 КК. При вчинені порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї організованою групою усі її учасники підлягають кримінальній відповідальності за ст. 332[1] КК як виконавці незалежно від тієї ролі, яку виконував у злочині кожен із них. Якщо організованою групою неодноразово порушувався порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, вчинене кваліфікується за ч. 3 ст. 332[1] КК з відображенням у процесуальних документах ознаки повторності.

Суб'єкт цього злочину загальний — громадянин України, іноземець чи особа без громадянства з 16 років. Однак одна з форм кваліфікованого складу злочину характеризується ознакою спеціального суб'єкта — порушення службовою особою з використанням службового становища порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї (ч. 2 ст. 332[1] КК). Для з'ясування кола службових осіб як суб'єктів кваліфікованого складу злочину в цій формі слід звертатися до їх ознак, що вказані у частинах 3 і 4 ст. 18 КК. У випадках коли особа має ознаки службової особи, що вказані у примітках 1 і 2 до ст. 364 КК, а порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї вчинено шляхом зловживання чи перевищення владою або службовим стано-

вищем, такі дії охоплюються частинами 2 чи 3 ст. 332[1] КК і не потребують додаткової кваліфікації за ст. 364, 364[1], 365, 365[2] КК.

Дії службової особи, яка одержала (прийняла пропозицію, обіцянку) неправомірну вигоду за використанням наданої їй влади чи службового становища для сприяння порушенню порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї іншою особою, кваліфікуються за ст. 368 КК та як пособництво у вчинені злочину, передбаченого ст. 332[1] КК. Дії особи, яка надала неправомірну вигоду вказаній службовій особі, кваліфікуються за сукупністю ст. 332[1] та ст. 369 КК.

Суб'єктивна сторона злочину (частини 1, 2 і 3 ст. 332[1] КК) характеризується умислом та метою заподіяння шкоди інтересам держави. Умисел є прямим — особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій і бажає в порушення встановленого порядку в'їхати на тимчасово окуповану територію України чи виїхати з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави.

Мета заподіяння шкоди інтересам держави є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони складу цього злочину. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду без мети заподіяти шкоду інтересам держави за відсутності ознак інших злочинів тягне адміністративну відповідальність за ст. 204[2] Кодексу України про адміністративні правопорушення. Однак судова практика свідчить про те, що слідчі та судді не звертають увагу на необхідність доказування в кожному випадку наявності у особи, яка порушила порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї, мети заподіяння шкоди інтересам держави.

Наприклад, Красноармійським міськрайонним судом Донецької області за ч. 1 ст. 332[1] КК засуджено підприємця, який у середині травня 2015 р. вирішив придбані ним на підконтрольній державній владі території промислові товари (силіконовий герметик, кип'ятильники, клейка стрічка для мух тощо) перевезти належним йому транспортним засобом марки «Фольксваген Транспортер Т-5» поза визначеними «Тимчасовим порядком» контрольними пунктами в'їзду-виїзду за лінію розмежування до тимчасово окупованої території Донецької області. При цьому у вироку вказано, що підприємець вчинив ці дії з корисливих мотивів та «з метою одержання прибутку шляхом їх подальшого продажу на цій території», але «усвідомлював, що своїми діями заподіює шкоду інтересам держави у вигляді позбавлення її уповноважених представників здійснювати контроль за переміщенням в районі проведення антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей вздовж лінії зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів)». [7] Зрозуміло, що «усвідомлення заподіяння шкоди» — це зовсім не «мета заподіяти шкоду». Якщо ж ототожнювати ці ознаки вини, слід погодитися з тим, що всі особи, незалежно від їх дійсних мотивів та мети (наприклад, мета взяти участь у похованні родича), діють з метою заподіяння шкоди інтересам держави, якщо вони в порушення встановленого порядку в'їжджають на тимчасово окуповану територію України чи виїжджають з неї. По суті, це є нічим іншим як об'єктивним ставленням у вину.

Встановлення лише самого факту порушення особою порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України чи виїзду з неї не може бути достатнім для висновку про наявність мети заподіяння шкоди інтересам держави. Однак проблема полягає в тому, що в диспозиції ч. 1 ст. 332[1] КК мета визначена не конкретно: «заподіяння шкоди інтересам держави». Зрозуміло, що коло інтересів держави дуже широке, фактично всеосяжне. Відповідно до Конституції України — це, зокрема, забезпечення прав і свобод людини, екологічної безпеки, соціального захисту, захист суверенітету і територіальної цілісності України.

Тому для розкриття мети як ознаки суб'єктивної сторони цього складу злочину необхідно звузити зазначене коло інтересів держави. Для цього слід згадати, що об'єктом даного злочину є суспільні відносини по забезпеченню особливого правового режиму на тимчасово окупованій території України, відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України. Відтак і мета заподіяння шкоди інтересам держави, як ознака суб'єктивної сто-

рони саме цього складу злочину, полягає у створенні перешкод зусиллям держави по відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Про наявність такої мети у особи, яка затримана під час незаконного в'їзду на тимчасово окуповану територію України чи виїзду з неї, можуть свідчити наявність у неї агітаційної літератури певного змісту, коштів для передачі незаконним органам, що утворені на тимчасово окупованій території, зброї для вчинення терористичного акту тощо. В таких випадках порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави утворює ідеальну сукупність злочину, передбаченого статтею 332^1 КК, та готування до вчинення інших відповідних злочинів: посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110); фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110^2); терористичного акту (ст. 258 КК) тощо.

Про наявність мети заподіяння шкоди інтересам держави можуть також свідчити дії особи після незаконного в'їзду на тимчасово окуповану територію, наприклад, коли вона виступає в органах масової інформації із закликами вчинення вибухів з метою привернення уваги громадськості до її політичних поглядів. У таких випадках порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї утворює реальну сукупність цього злочину та інших відповідних злочинів. У наведеному прикладі — злочину, передбаченого ст. 258^2 КК «Публічні заклики до вчинення терористичного акту».

Якщо ж особа в'їхала на тимчасово окуповану територію без порушення чинних правил але, з метою заподіяння шкоди інтересам держави (про що можуть свідчити її наступні після в'їзду на тимчасово окуповану територію дії), це не може бути підставою для кваліфікації вчиненого за ст. 332^1 КК. Наявність мети заподіяння шкоди інтересам держави як ознаки суб'єктивної сторони не може «компенсувати» відсутність порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї як ознаки об'єктивної сторони складу цього злочину.

У випадках коли особа порушує порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї без мети заподіяння шкоди інтересам держави, але з інших злочинних мотивів, вчинене кваліфікується за відповідними статтями КК. Наприклад, за ст. 212 КК слід кваліфікувати дії особи, яка перевозить продукти харчування чи інші товари для їх продажу на окупованій території або вивозить товари (наприклад, вугілля) з окупованої території і при цьому порушує порядок в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів). За ст. 201 КК кваліфікуються дії особи, яка в порушення встановленого порядку виїжджає з тимчасово окупованої території України через неконтрольовану ділянку державного кордону з метою переміщення через митний кордон України поза митним контролем предметів контрабанди.

Висновки. *Об'єктивна сторона розглядуваного складу злочину характеризується особливостями правового режиму тимчасово окупованих окремих районів Донецької та Луганської областей та тимчасово окупованого півострова Крим, а відтак — відмінностями у порядку в'їзду на ці території (виїзду з них). Як свідчить судова практика, основним утрудненням у процесі кваліфікації вчиненого є встановлення такої ознаки суб'єктивної сторони складу злочину як спеціальна мета — заподіяння шкоди інтересам держави. Для уникнення помилок у кваліфікації відповідних діянь доцільно викласти диспозицію ч. 1 ст. 332^1 КК у такій редакції: «В'їзд на тимчасово окуповану територію України чи виїзд з неї в порушення встановленого порядку, якщо такі дії вчинені з метою протидії відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України».*

ПРИМІТКИ

1. Коржанський М. Й. Кваліфікація злочинів / М. Й. Коржанський. — К. : Атіка, 2002. — 640 с.

2. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів : підручник : 2-ге вид., перероб. / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко ; за заг. ред. Є. М. Моісеєва та О. М. Джужи. — К. : КНТ, 2007. — 300 с.

3. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації : навч. посіб. / В. О. Навроцький. — К. : Юрінком Інтер, 2006. — 704 с.

4. Фесенко Є. В. Кримінально-правова кваліфікація: функціональна роль та призначення / Є. В. Фесенко // Вісник Академії адвокатури України. — 2010. — Число 1. — С. 112—114.

5. Правила кваліфікації злочинних діянь: досвід Молдови, Іспанії etc. / М. Хавронюк // Підприємництво, господарство і право. — 2005. — № 5. — С. 133—134.

6. Провадження №1-кп/229/321/2015, Дружківський міський суд Донецької області // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://reyestr.court.gov.ua/Review/52215050.

7. Провадження № 1кп/235/819/15, Красноармійський міськрайонний суд Донецької області // Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://reyestr.court.gov.ua/Review/54789754.

Антипов Владимир. Квалификация нарушений порядка въезда на временно оккупированную территорию Украины и выезда из нее.
Статья посвящена анализу проблемных вопросов квалификации преступления, предусмотренного ст. 332[1] Уголовного кодекса Украины. Анализируются объективные и субъективные признаки состава этого преступления. Рассмотрены проблемы, связанные с их неоднозначным пониманием в науке уголовного права, проанализирована судебная практика, сформулированы рекомендации по совершенствованию уголовного законодательства Украины.
Ключевые слова: *временно оккупированная территория, квалификация преступления, правовые коллизии, нарушение порядка въезда и выезда, вред интересам государства.*

Antypov Volodymyr. Qualification of violation of the procedure of entry into temporarily occupied territory of Ukraine and exit from it.
The purpose of this article is to analyze the problems concerning qualification of the crime under Art. 332[1] of Criminal Code of Ukraine. In the research are analyzed the objective and subjective elements of the corpus delicti. Problems connected with their ambiguous understanding in the science of Criminal Law have been covered. Court practice is also analyzed. The conclusion about necessity of improvement of the penal legislation of Ukraine becomes.
Key words: *temporarily occupied territory, qualification of the crime, legal collisions, violation of the order of entry and departure, detrimental to the interests the state.*